

UO‘K: 9.908

JAHONDA EKOLOGIK TURIZM RIOVJLANISHINING REGIONAL TAHLILI**РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ЭКОТУРИЗМА В МИРЕ****REGIONAL ANALYSIS OF ECOTOURISM DEVELOPMENT IN THE WORLD****Namozov Jo‘rabek Abduazizovich¹** ¹Chirchiq davlat pedagogika universiteti, g.f.f.d.(PhD), dotsent**Mirislomov Mirdavlat Miraziz o‘g‘li²** ²Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada turizmning o‘ziga xos yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan ekoturizmni rejalashtirish, tartibga solish, qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish va monitoring qilish bo‘yicha faol siyosat olib borayotgan va katta tabiiy salohiyat, resurslarga ega bo‘lgan mamlakatlar tajribasi muhokama qilinadi. O‘rganish jarayonida formal-mantiqiy, qiyosiy va institutsional tahlil usullaridan foydalaniladi. Shuningdek, turli mamlakatlarda ekoturizmni rivojlantirish bo‘yicha to‘plangan tajribalar ham har bir davlatning o‘ziga xos xususiyatlaridan, ham umumiy yondashuvlar, turizmni barqaror rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha xalqaro tavsiyalar va vazifalar bilan uyg‘unlikdan dalolat berishi ko‘rsatilgan. Mamlakatlarda mavjud bo‘lgan tizimli yondashuvlar va ilg‘or yechimlarni “to‘g‘ri yechim” formatida tavsiya etilishi mumkin, chunki ular ekoturizm rivojlanishning barqaror maqsadlariga erishishga qanday hissa qo‘shishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Аннотация

В данной статье будет обсуждаться одно из специфических направлений туризма – экотуризм, который имеет активную политику планирования, регулирования, поддержки, продвижения и мониторинга, а также имеет большой природный потенциал и ресурсы, опыт стран. В процессе обучения используются формально-логический, сравнительный и институциональный методы анализа. Также накопленный опыт развития экотуризма в разных странах указывает как на специфику каждой страны, так и на общие подходы, соответствие международным рекомендациям и задачам по созданию условий для устойчивого развития туризма. Системные подходы и передовые решения, доступные в странах, могут быть рекомендованы в формате «правильного решения», поскольку они демонстрируют, как экотуризм может способствовать достижению целей устойчивого развития.

Abstract

The article discusses the experience of countries that have a significant natural potential and pursue an active policy on planning, regulation, support, promotion and monitoring of ecotourism. During the study the methods of formal-logical, comparative and institutional analysis. It is shown that the experience in the development of ecotourism accumulated by different countries testifies to both the specifics of each of the countries and the general approaches, harmonies worshiped with international recommendations and tasks to create conditions for sustainable development of tourism. System approaches existing in different countries and advanced solutions can be recommended in the format of the “right solution”, since they demonstrate how ecotourism can contribute to the achievement of sustainable goals development.

Kalit so‘zlar: Ekologik turizm (ekoturizm), iqtisodiy barqarorlik, milliy bog‘, qo‘riqxonalar, park-rezervat, modellar.**Ключевые слова:** Экологический туризм (экотуризм), экономическая стабильность, национальный парк, заповедник, парк-заповедник, модели.**Key words:** Ecological tourism (ecotourism), economic stability, national park, reserve, park-reserve, models.**KIRISH**

Turizm jahonning ko‘plab mamlakatlari iqtisodiyoti tarkibida tez rivojlanayotgan va salmoqli o‘rinni egallaydigan tarmoq bo‘lib, unda ekologik turizm innovatsion yo‘nalish sifatida jadal rivojlanayotgan yo‘nalishga aylandi. Ekologik turizm tabiat bilan kishilarning uzviy bog‘liqligi va bevosita muloqotini rivojlantirishga va tabiatda huzur-halovat, madad quvvat, bilim, tashkil etuvchilarga esa katta daromad olishga, umuman ekologik iqtisodiy barqarorlik va muvozanatni saqlagan holda faol dam olishga asoslanadi, an’anaviy ko‘ngil ochish, maishiy komfort (qulaylik)

GEOGRAFIYA

esa ikkinchi o'ringa tushadi. Unda yuqori darajada xizmat ko'rsatadigan mehmonxonalar o'rnini oddiy chodir, uy-mehmonxona va kempinglar, tabiat qo'ynida dam olish, sayoxat qilish egallaydi. Bugungi kunda ekologik turizm jadal rivojlanib borayotgan turizm yo'nalishlarining biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Jahon ekoturizm bozori hajmi 2023 yilda 196,2 milliard dollarga yetdi. Oldinga qarab, IMARC Group bozor 2032 yilga kelib 561,9 milliard AQSh dollariga yetishini kutmoqda va 2024-2032 yillarda 12% o'sish sur'atini namoyish etadi. Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha xabardorlikning oshishi, barqarorlikka bo'lgan talabning kuchayishi, mas'uliyatli turizm amaliyotlarini targ'ib qiluvchi hukumat tashabbuslari va tabiatni muhofaza qilish siyosati, texnologiyaning rivojlanishi va ixtiyoriy daromadlarning o'sishi bozor o'sishini tezlashtiradigan omillardir. Bu sohaning jahon turizm industriyasidagi ulushi 4%, ekoturizm xizmatlaridan olinadigan daromad esa 55 mlrd. AQSh dollarini tashkil qiladi [1].

1-jadval**Jahonda ekoturizmning bozor hajmi ³
Asosiy statistika**

Hisobot atributi	Asosiy statistika
Asosiy yil	2023 yil
Yillar prognozi	2024-2032 yillar
Tarixiy yillar	2018-2023 yillar
2023 yilda bozor hajmi	196,2 milliard AQSh dollari
2032 yilda bozor prognozi	561,9 milliard AQSh dollari
Bozorning o'sish sur'ati 2024-2032 yillar	12%

Jahonda ekoturizmni rivojlantirishda yagona, ya'ni universal, har bir davlatning tabiiy va iqtisodiy sharoitiga mos keladigan model hozirgacha ishlab chiqilmagan. Lekin ko'plab davlatlarda ekoturizmni rivojlantirishning tayanch hududlari sifatida milliy bog' (park) va qo'riqxonalar qabul qilingan. Milliy parklar – faoliyati tabiiy landshaft va biologik xilma-xillikni saqlash funksiyalarini bajarish bilan birga rekreasiyani rivojlantirishga qaratilgan alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlar. Hozirgi vaqtda dunyoda 3000 dan ortiq milliy bog'lar bor [3].

2-jadval**Tabiiy meroslar va ularning xilma-xilligi bo'yicha yetakchi davlatlar ro'yxati ⁴**

Davlat nomi	Jahon tabiiy merosi obyektlari mavjudligi	Ma'lum turlarning umumiy soni mavjudligi.	Muhofaza qilinadigan hududlarning umumiy yer maydoniga nisbati mavjudligi.
Avstraliya	+		
Boliviya		+	
Braziliya	+	+	
Buyuk Britaniya	+		
Veneuela		+	
Germaniya		+	+
Zambiya			+
Hindiston		+	+

³ <https://www.imarcgroup.com/ecotourism-market>

⁴ The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017: Growth Paving the way for a more sustainable and inclusive future. World Economic Forum, 2017 (http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf).

Indoneziya		+	
Kanada	+		
Xitoy	+	+	
Kolumbiya		+	
Kongo DR	+		
Meksika	+	+	
Peru		+	
Rossiya	+		
AQSH	+		
Xorvatiya			+
Ekvador		+	

Ko'p hollarda milliy bog'lardan ekoturizmga foydalanishda xususiy moliyaviy ta'minot qo'llanilmoqda. Ekoturizmning prinsiplariga binoan, ekoturist tabiat bag'rida dam olganligi uchun minimal xaq to'laydi. Hozirda milliy bog'lar hududida ekoturizm sohasidagi pullik xizmatlar jahonning 30 dan ortiq davlatlarida rivojlanmoqda. Dunyo bo'yicha milliy bog'larning yillik daromad hajmi 1 mlrd. AQSh dollaridan oshadi. Milliy bog'lardan ekoturizmga foydalanishdan Kanada har yili 250 mln dollar, AQSh esa 870 mln dollar foyda topmoqda (Хайитбоев Р). Yaponiyaning milliy bog'lariga har yili 316 mln. xorijiy va ichki ekoturistlar tashrif buyuradi [1].

3-jadval

Ekoturizmning ta'riflari ⁵

Mualliflar	Kontsepsiyaning talqini
Xalqaro ekoturizm jamiyati	Ekoturizm - tabiatni muhofaza qilish va mahalliy aholining hayot sifatini saqlashga yordam beradigan tabiat hududlariga mas'uliyat bilan sayohat qilish.
Turizm bo'yicha Ekologik barqaror rivojlanish ishchi guruhi	Ekoturizm - bu turizm va atrof-muhit o'rtasidagi simbiotik munosabatlar g'oyasi bo'lib, u yanada ekologik toza turizm sanoatiga aylanishiga yordam beradi.
Jahon turizm tashkiloti (JTT)	Ekoturizm (tabiiy turizmning boshqariladigan shakli) - ekologiya haqida tushuntirishlar beradigan mahalliy gidlar yordamida tabiiy hududlar, mahalliy flora, fauna bo'ylab boshqariladigan qayiq sayohatlari. Ekoturizm qishloqlar va fermalarga tashrif buyurishni o'z ichiga olishi mumkin.
Avstraliya milliy ekoturizm strategiyasi	Ekoturizm - bu tabiatga, shu jumladan tabiiy muhit bilan tanishish munosabatlariga va uni tushuntirishga asoslangan ekologik barqaror turizm hisoblanadi.
A.L. Lindberg D. Fennell	Ekoturizm - bu barqaror, tabiatga yo'naltirilgan turizm va rekreatsiyadir Ekoturizm - bu tabiatdagi hayot va uni bilishga qaratilgan, axloqiy me'yorlarga muvofiq tashkil etilgan, atrof-muhitga ta'sir qilish, iste'mol va xarajatlarni minimallashtirish va mahalliy darajaga yo'naltirilgan turizm mahalliy turizmning ekologik jihatdan barqaror shakli. Odatda turizmning bu shakli qo'riqlanadigan hududlarda rivojlanadi va ushbu hududlarni saqlashga hissa qo'shish uchun innovatsiyalar yaratishga mo'ljallangan.
Ross S., Wall G. Ekoturizmni baholash: Shimoliy Sulavesi, Indoneziya misolida	Ekoturizm ham tabiatni asrash, ham rivojlanishga hissa qo'shishi mumkin; u, hech bo'lmaganda turizm faoliyati, biologik xilma-xillik va mahalliy aholi ovqatlanishi o'rtasidagi ijobiy energiya munosabatlarini o'z ichiga oladi, bu esa ushbu faoliyatning tegishli tashkiloti va boshqaruvi tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.
Kanada maslahat kengashi	Ekoturizm - bu ekotizimlarni saqlashga hissa qo'shadigan va mahalliy hamjamiyatning yaxlitligini buzmaydigan ta'lim beruvchi tabiiy sayohat.

⁵ Рудакова Современное состояние и перспективы развития мирового экотуризма // Проблемы экономики. 2009. №2 (9). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya-mirovogo-ekoturizma>

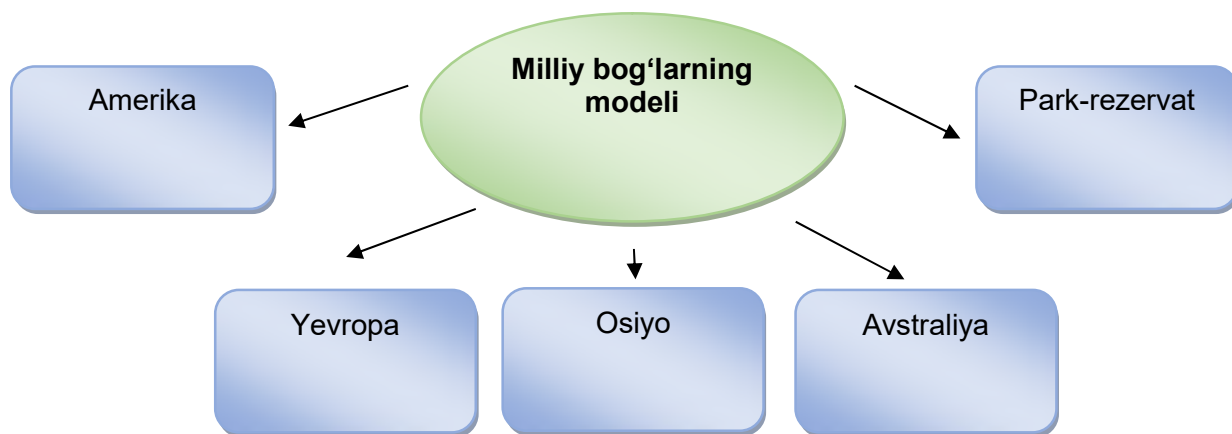
GEOGRAFIYA

Tabiiy go'zalligi bilan ajralib turadigan mamlakatlarda turizm ko'pincha milliy bog'larni yaratishning asosiy sababidir. Masalan, Kosta-Rika o'z hududining 30 foizini qo'riqxonaga deb e'lon qildi. Bu mamlakatda turizm yetakchi daromad manbai bo'lib, yiliga 650 million dollarga etadi. Janubiy Afrikada ekoturizm rentabellik bo'yicha olmos qazib olishdan keyin ikkinchi, Alyaskada esa neft qazib olishdan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Keniyaning milliy bog'lardan foydalanishdan yillik daromadi 450 million dollarga yetadi [5]. Italiya Davlat Statistika Instituti (ISTAT) ma'lumotlariga ko'ra, 2018 yil oxiriga kelib Italiyada 9718 ta qishloq dam olish muassasalari ro'yxatga olingan, bu 2017-yilga nisbatan 14,7% ga o'sgan. Ushbu fermer xo'jaliklarining 45% Italiyaning shimoli-sharqida, asosan Bolzano provinsiyasida (27,6%) joylashgan. Qishloq turizm ob'ektlarining 24% Italiyaning markaziy mintaqalarida to'plangan, ularning aksariyati Toskanada (15%) to'plangan. Qishloq turizmi Italiyaning janubida va orollarda kam uchraydi [3].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Hozirgi vaqtda milliy bog'larning 5 ta modeli bor: Amerika, Yevropa, Osiyo, Avstraliya hamda park-rezervat modellari.

1-rasm

Milliy bog'larning modeli ⁶

Milliy bog'larning Amerika modelida muhofaza etiladigan hududlarning juda kattaligi bilan xususiyatlanadi. Grenlandiyadagi "Grenlandiya" (maydoni 70 mln. ga), AQShdagi "Alyaska" (maydoni 7,3 mln. ga), Kanadadagi "Bud-Baffalo" (maydoni 4,4 mln. ga), Botsvanadagi "Markaziy Kalaxari" (maydoni 5,2 mln. ga), Mongoliyadagi "Gobi" (maydoni 5 mln. ga), Rossiyadagi Kolima (maydoni 3 mln. ga) milliy bog'lari ushbu modelga mos muhofaza etiladigan tabiiy hududlarning misollari hisoblanadi.

Bu modeldagi dastlabki milliy bog' Amerika Qo'shma Shtatlarida 1872 yilda tashkil etilgan, hozirda dunyoga mashhur Yellouston milliy bog'i hisoblanadi. AQSh va Kanadada milliy bog'larning maydonlari tobora kengayib bormoqda. Hozirgi paytda Kanada hududining 12 foizi milliy bog'larga to'g'ri keladi. Bu erda milliy bog'lar davlat tasarrufida bo'lib, ba'zi xollarda yirik korporatsiyalarga ijaraga beriladi, lekin shunda ham milliy bog' tabiati muhofazasini nazorat qilish huquqi davlat hokimiyatida saqlanadi [4].

AQShda milliy bog'larni moliyalashtirish juda baland. Milliy bog'larni saqlash uchun federal hukumat ham, shtatlar ham mablag' ajratadi. Bunga qo'shimcha bo'lib xususiy mulkdorlar ham mablag' qo'shishadi (milliy parklardagi rekreasiya xizmatlarining yarmi xususiy sektorda). Shuning uchun ham Shimoliy Amerikadagi milliy bog'lar dunyodagi eng boy milliy bog'lardir.

Milliy bog'larning Yevropa modeli. Yevropadagi dastlabki milliy bog' 1909-yilda Shvetsiyada tashkil etilgan. Ammo bu modeldagi muhofaza etiladigan hududlarning tipik namunalari Buyuk Britaniyada tashkil qilingan bo'lib, ayrim hollarda milliy bog'larning Yevropa modeli ingliz model deb

⁶ Bishop K., Green M., Phillips A. Model national park / K. Bishop, M. Green, A. Phillips - M.: Izd. TsODP, 2000

ham ataladi. Bu modeldagi milliy bog'lar aholisi zich joylashgan hamda shaharlashuv darajasi juda yuqori bo'lgan G'arbiy Yevropa davlatlari va Yaponiyada keng tarqalgan [5].

Bu modeldagi milliy bog'larning asosiy xususiyatlari hududiy jihatdan kichikligi, erlarning katta qismi xususiy mulkda ekanligi, boshqaruv jarayonida mahalliy hokimiyat va o'zini-o'zi boshqarish tuzilmalarning keng ishtiroki, rekreasion funksiyalarining birlamchiligi hamda ko'proq mahalliy (atrofdagi) sayyohlarga xizmat ko'rsatishga ixtisoslashganligidan iborat. G'arbiy Yevropa va Yaponiyadagi milliy bog'larning moliyalashtirish va rentabellik darajasi ekoturistlar oqimi kattaligi hisobiga ancha yuqori.

Rezervat-park modelining rivojlanish konsepsiyasi o'ziga xos mazmunga ega. Bu modeldagi milliy bog'larni moliyalashtirish davlat hisobidan amalga oshirilmasdan, ekoturistlarga pullik xizmat ko'rsatish hisobiga amalga oshiriladi. Bu modeldagi milliy bog'larning faoliyatining bosh prinsipi o'zining ichki imkoniyatlar va resurslarga tayanishdir. Bu model XX asr o'rtalarida shakllanib, hozirda rivojlanayotgan davlatlar, ayniqsa Afrika va Karib havzasidagi mamlakatlarda keng tarqalgan. Milliy bog'larga kirish chiptasining bahosi ancha past, shuning uchun ham xizmatlaridan turistlar (ayniqsa xorijiy davlatlardan tashrif buyuradiganlari) juda ko'p foydalanishmoqda [6].

Milliy bog'larning Osiyo modeli hozirgi vaqtda shakllanish bosqichida. Osiyodagi milliy bog'larning aksariyat qismi Tailand, Shri-Lanka, Bangladesh, Turkiya, Indoneziya, Malayziya, Filippin va Koreya Respublikasi kabi davlatlarda joylashgan. Aholi zichligining yuqoriligiga qaramay, Osiyo davlatlarida milliy bog'larning soni ko'payib, yer fondi kengayib bormoqda. Koreya Respublikasidan tashqari, aksariyat Osiyo mamlakatlarida milliy bog'lar davlat tasarrufida va moliyalashtirilishi, asosan davlat zimmasida. Ammo moliyalashtirish miqdori xattoki Afrikadagi ko'pchilik milliy bog'larga nisbatan pastroq. Odatda, milliy bog'larni moliyalashtirishga xorijiy sarmoyalardan foydalanilmaydi. Milliy bog'larning moliyaviy ahvoli Sharqiy va Janubi-Sharqiy Osiyodagi yangi sanoatlashgan mamlakatlar, ya'ni Koreya Respublikasi, Malayziya va Tailandda eng yuqori darajada bo'lmoqda. Osiyodagi milliy bog'larga tashrif buyurayotgan sayyohlarning soni borgan sari ortib bormoqda va ayrim davlatlarda (birinchi navbatda, Tailandda) Karib davlatlarining darajasiga yaqinlashdi. Osiyo modelidagi milliy bog'larning yana bir xususiyati ularning faoliyatiga katta miqdordagi ishchi kuchining jalb qilinganligi bilan tavsiflanadi. Demak, Osiyo davlatlaridagi milliy bog'lar iqtisodiy jihatdan yuksalishga tomon rivojlanib bormoqda. Milliy bog'larning Osiyo modelida boshqa modellarning turli qirralarini mujassam qilishga bo'lgan intilish kuzatilmoqda.

Milliy bog'larning Avstraliya modeli. Avstraliya Ittifoqi ekologik turizmni o'ziga xos tamoyillarga asoslangan holda tashkil qila turib, jahonda ekologik turizmni rivojlantirayotgan etakchi davlatlardan biri hisoblanadi. Avstraliyada milliy bog'lar hududida ekoturizmni rivojlantirish ishlari puxta asoslangan federal hamda hududiy rejalar orqali ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshiriladi. Bunda federal hukumat shtatlar va hududlarning takliflarini hisobga olgan holda qarorlarni qabul qiladi. Eng muhimi shundaki, ekologik turizmni tashkil qilishda mahalliy (aborigen) aholining ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlari hisobga olinadi va ekoturistik xizmatlarni amalga oshirish to'liq ularga topshiriladi. Bu holat mahalliy aholining ish va daromad manbai bilan ta'minlash, kichik qishloqlarning infratuzilmasini modernizasiya qilish muammolarini hal qilishga ko'maklashadi [7].

XULOSA

So'nggi o'n yillikda ekoturizm o'z rivojlanishining katta bosqichini bosib o'tdi. Tabiiy hududlarga tashrif buyurish, mahalliy xalqlar madaniyati, turmush tarzining o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishish, yovvoyi tabiatni kuzatishga qiziqish ortib bormoqda, bu esa butun dunyo bo'ylab ekoturizm loyihalari sonining ko'payishiga olib keldi. Turli iqtisodiy salohiyatga ega mamlakatlar hukumatlari o'z hududlarida ekoturizmni rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqmoqda va bu jarayonni izchil qo'llab-quvvatlamoqda. Turli mamlakatlarda ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha to'plangan tajribalar ekoturizm siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda mamlakatning o'ziga xos xususiyatlari va umumiy yondashuvlari bilan yengib o'tilayotganligi, "yashil iqtisodiyot"ga o'tish sharoitida turizmni barqaror rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish bo'yicha xalqaro tavsiyalar va vazifalar bilan uyg'unlashtirildi. Turli mamlakatlar milliy vaziyat va ustuvorliklar bo'yicha ularga mos keladigan turli yondashuvlar, tushunchalar, modellar va vositalarni shakllantiradilar. Barqaror rivojlanishning global konsepsiyasi tamoyillariga mos keladigan turizmning "eng yaxshi shakli"ga

GEOGRAFIYA

erishish imkoniyati yoki mumkin emasligi to'g'risida davom etayotgan muhokamalar doirasida turli mamlakatlarning aniq misollari barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga qanday hissa qo'shishi mumkinligini ko'rsatib beradi. Shuningdek, ekoturizmni hududiy rivojlantirish uchun bir qancha takliflar mavjud:

➤ Ekologik toza turar joy, chiqindilarni boshqarish tizimlari va barqaror transport imkoniyatlarini rivojlantirish orqali mintaqa infratuzilmasini yaxshilashga sarmoya kiritish;

➤ Tabiiy yashash joylari va ekotizimlarni saqlash va tiklash bo'yicha ish olib borish, va shu orqali tashrif buyuruvchilar uchun mintaqaning biologik xilma-xilligi bilan tanishish imkoniyatini yaratish;

➤ Mahalliy aholini ekoturizm faoliyatida ishtirok etishi va undan foyda olishi uchun treninglar va imkoniyatlarni taqdim etish orqali mahalliy hamjamiyatlarni ekoturizm tashabbuslariga jalb qilish;

Ushbu jihatlarga e'tibor qaratish orqali ekoturizmning hududiy rivojlanishi mintaqaning tabiiy va madaniy merosini saqlab qolgan holda barqaror iqtisodiy imkoniyatlar yaratishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Xayitboev R. Ekologik turizm. – Samarqand, 2010. – 60 b.
2. Bishop K., Green M., Phillips A. Model national park / K. Bishop, M. Green, A. Phillips - M.: Izd. TsODP, 2000. – 213 p.
3. Афанасьев О.Е., Афанасьева А.В. Концепт «экологического туризма» в мировой и российской практике: компаративный анализ и кейсы // Современные проблемы сервиса и туризма. 2017. Т.11. №4. С. 7-25.
4. Ердавлетов С.Р. География туризма: история, теория, методы, практика. - Алматы, 2000. – 336
5. Александрова А.Ю. Международный туризм: учебник. - М.: Аспект Пресс, 2002. - 470 с
6. Храбовченко В. В. Экологический туризм: - М.: Финансы и статистика, 2003. - 208 с.
7. Maksanova L., Guseva E., Baast Oyungerel, Ayusheeva S., Munkueva V. International experience of ecotourism development: Country specifics and common approaches. In: Bulletin of the Moscow Regional State University, Series: Natural Sciences, 2019, no. 2, pp. 54–66. DOI: 10.18384/2310-7189-2019-2-54-66
8. Рудакова Современное состояние и перспективы развития мирового экотуризма // Проблемы экономики. 2009. №2 (9). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya-mirovogo-ekoturizma>